

Sürgünün umudu da bahardır

Sürgünlük mekânsal bir terimdir ve mekanlar (bellek) insanları birbirinden ayıran ince fakat keskin bir çizgidir. Kimi için bir oda, kimi için bir köy, kimi için bir şehir veyahut bir ülke... İşte tam da burada, biraz daha karanlığa inip evimizin tahta kapısının küçük çatlağından geçmişe giden yola...

... Yüksek ses, sesi ah ne hüznüdür annemin,

her hatırladığımda kalbimin büyüdüğünü hissedirim.

Sonra, biraz daha karanlıktan aşağı indim;

annem dışarı çıktı, elinde bir tas!

“gül kokulu çocukluk mu” dedim, hayır “sürgüne giden yol” dedi

koşarken çarptım ve tas dökülürdü, ayaklarım içinde kaldı.

Koskocaman hayatı küçücük an’larda aramak... Bütün zaman dilimlerinden kendini soyutlayıp dökülen çocukluğunu toplayamamanın imkansızlığında. Sürekli bir adım geri giderek belleği yara aldığı yerden iyileştirmek. “hafıza tetikleyicileri”nin sınır ötesine giderek biraz daha derine, biraz daha karanlığa inmek. Her inişte kendine ait parçalar bulmak. İçindeki koca boşluğu ve yokluğu bu parçalarla yeniden “yaratmak”. Dışına çıktığın zaman ve mekan halkasını, kendini içinde tanımlayamadığın ince fakat keskin çizgileri olan başka zaman ve mekanlarda geçmiş ve gelecek arasında içsel yolculuklar yapmak. Bu yolculuklarda geçmişin tarihsel ve kültürel kimliğini canlı tutmak, düş dünyası ve belleğin gerçekçi parçalarını bir bütüne, bir bütünden kendi “varlık” kökenine gitmek...

İşte “gitmek” birçok anlama geliyor. Sadece mekandan değil, kendisini “var” eden “dilden” de sürgün edilir insan. Yasaklı olan anadiliniz ile konuşmak, bu dilin size verdiği kimlik ile yaşama isteği ve bu yöndeki irade beyanı, Ortadoğu’da (ve belki de artık dünyanın daha birçok yerinde) her şeyin güç ve silahla çözüldüğü; bu öncesi kanlı, bugünü kanlı coğrafyada sömürgeciler için “yaşam hakkınızı” almak için yeterli bir sebep.

Bu yeterli sebebi vermek istemeyen bir yazar için özgür bir şekilde yaşama ihtiyacı ve iradesinin yarattığı zorunlu mekânsal değişim ne varki istem dışı davranışlar da yaratıyor.

Tıpkı anne karnındaki sabit bir ısı ve hazır yemek ile sahip olduğu istikrarlı ve konforlu yaşamdan isteği dışında atılan bebeğin doğar doğmaz yine anne karnındaki hoker pozisyonuna dönmesi gibi.

İnsanın bu mekânsal bağımlılığı o kadar kuvvetlidir ki tarihin birçok döneminde doğum-ölüm ve yine doğum döngüsüne olan inancın da etkisiyle toplumlar, ölülerini mezarlarına yine bu hoker pozisyonunda yerleştirmişlerdir. İçinde bulunduğu toplumun havasından-suyuna, günlük yaşamından- genel kültürel birikimine, folklorundan-mizahına kadar her türlü etkisinden yararlanan yazarın içinde yaşadığı bu ortamdan uzaklaşmasının yarattığı etki, anne karnından mahrum kalan bebeğin yaşadığından farksızdır. Ancak her ikisi içinde realite bunu gerektirir.

...

Her bitki her toprakta yetişmez, tıpkı bambu ağacının çölde yetişmediği ya da portakal ağacının Sibiryâ'da yetişmeyeceği gibi. Havasına, yağmuruna göre bile bir karakter kazanır bitki. Yağmuru az olan memleketteki meşeyi toprağından sökmek zordur, çünkü bir damla su bulmak için köklerini daha aşağı daha aşağıya salar; oysa bol yağışlı iklimlerde bir fırtınada binlerce ağaç devrilir çünkü suyu eteğindedir bu ağaçların ve zahmet çekip köklerini daha derine salmak zorunda kalmamışlardır.

Biraz da böyledir sürgün hayatın yazarı. İktidarın onu mekandan fiziken söküp atmasının tersine o manen ihtiyacı olan bir damla suyu almak için köklerini saldıķça daha bir sökölmez hale gelir. Tutundukça tutunur, fırtınalara karşı daha direngendir. Nietzsche'nin "öldürmeyen acı güçlendirir" sözünü haklı çıkaracak şekilde.

Ve sürgün yazarın durumu biraz da çöldeki ağacın bir damla su peşindeki hali gibidir. Elleriindeki gücü, kitleler ile yazar ve sanatçıları esarete ve boyun eğmeye razı etmenin peşinde olanların elinden kurtulan yazar ne varki bu kez bambaşka bir handikabın kucağındadır. Etrafındaki seslere yabancıdır, yanında tartışan 2 kişiden hangisinin gaspçı hangisinin gasp edilen olduğunu anlamayacak kadar sağırdır. Olağan haliyle ilham ve konu kaynağı olabilecek olaylara bir yorum getiremediği gibi, belleği tetikleyecek imgelerden yoksundur. İşte burada yaptığı şey, kuru iklimdeki bitki gibi bir çözüm bulmaktır. Bir damla su

peşinde köklerini derinlere salan ağaç gibi o da çözümünü bulur ve köklerini iç dünyasına salar. Artık yazabilmesi için yardım alacağı yer bellektir, kendi belleğidir.

İyimserliğin şiarı olan “Her kötülükte bir iyilik vardır” sözü burada gerçeğe dönüşür ve artık yabancı olduğu bir yaşamın içine düşen yazarın daha önce etrafında deli gibi dönen hayatın engellediği hafızaya dönüşü başlar, hafıza artık yazar için bir kurtarıcıdır, bir sığınaktır. Ve her kötülükte bir iyilik olduğuna şahit olur çünkü önceki hayatının olağan akışında uğramaması mümkün olan zengin bir mekandır burası. Örneğin çocukluğundan beri belki de hiç düşünmediği sokakları hatırlar, her kapının üzerindeki tokmakların farklılıklarını hatırlayınca dek. Diktatör hırsının ve faşizmin yıktığı bir Kürt şehrinin –Sur’un- sokaklarının 30 yıl önceki bir çocuk hafızasındaki renkleridir mesela bunlar. Geride kalmasa belki de bu kadar net hatırlanmayacak.

Ne zamanında doğu ve batı diye ayrılan dünyanın temsilcileri olan Hellen ve Persler’in ne Yunanlılar ve Medlerin savaşlarında ne Arap ordularının ve ne de Moğolların yıkmaya kıyamadığı ve sahip olduğu tarih için Kürt şair Ahmed Arif’in tanımıyla “yanında Havva Ana’nın çocuk sayıldığı” Diyarbakır şehrinin merkezi olan “Sur”, 21. Yüzyılda tank ve toplar kullanılarak yıkıldı.

İçinde kent yaşamının sürdüğü dünyanın en uzun surlarının çevrelediği bu şehrin her noktası dünya kültür mirasının bir parçasıydı. Bu şehirdeki sinagog, kilise, cami veya güneşe tapanların mabetleri tarihteki en eskilerdendi. Bir devlet, bütün dünyanın gözü önünde, devlet olmanın meşru hakkını(!) kullanarak ve ne kadar güçlü olduğunu da göstererek “kamu düzenini yeniden sağlama” sloganıyla aylarca bir şehrin sokaklarını, evlerini, mabetlerini, tank, top ve diğer ağır silahlarla bombaladı. Sınırlarının içinde veya dışında gelecekte yaşanabilecek şehir savaşlarına hazırlık yapmak için adeta bir askeri tatbikat gibi görerek Sur’u ev-ev ve sokak-sokak ele geçirdi.

Etrafı kuşatılan alanda yaşanan savaşın her anı, birkaç yüz metre ötedeki işyerleri, okullardaki binlerce öğrenci ve akan trafikte duyuldu ve hissedilerek yaşandı. Yüzlerce kişi öldürüldüğünde ise şehrin yıkılan yarısındaki binaların enkazı binlerce, evet binlerce kamyonla taşındı. O şehrin sakinleri kamyonlara yüklenen enkazdan ölü bedenlerin kol ve bacaklarının sarktığını gördü ve bu anları yaşadı. Bir ülkenin iç asayışı sağlanacak diye

savaşlarda cephelerde ancak kullanılan silahların hayatın olağan akışıymış gibi şehirlerin göbeğinde kullanıldığı bu barbarlık, 2016'da medeni dünyanın gözleri önünde yaşandı.

İnsanlık suçu işlendiğinde yüzlerce, binlerce ya da milyonlarca kişinin ölmesi arasında fark yoktur. Ortada böylesine nitelikli suç varken güçlü bir medyası, örgütlü sivil kuruluşları olan medeni dünyadan ses çıkmaması korkunçtu.

Bu barbarlığın yaşandığı yerde sözünü esirgmeden yaşayamayacak olan yazarın sürgünü bu yanıla özgürlük demektir. Sözleri boğazında kuruyarak yaşamaktansa sürgünde tiranlara tiran olduklarını haykırmak rahatlatıcı bir tercihtir.

Backgroundu bu olan yazar için haliyle sürgünde yazmak bir ihtiyaçtır, umudunu sürdürmesi için tek dayanaktır. Bunun tersi akıntıya kendini bırakmak ve tükeniştir.

Sürgündeki yazarın kendince bir yazı stratejisi geliştirmesi konusuna gelecek olursak; yaratımın kendine özgü doğal bir stratejisi vardır ve bu asla planlı bir şekilde olmaz. Bütün zorluklara rağmen, bir su kaynağı gibi kendini dışarıya atacak bir yol, bir mecra bulacaktır. Bundandırki, yüzyıllar önce taşlara yazılan şiirler halen çok sıcaktır. Eşyaların, renkli avizelerin, büyük salonların, şaşaalı yapıların, rengarenk vitrinlerin, (...) anlamsızlığı ve giderek flulaşan renkleri, iç dünyanın kendini arındırdığı bu dönemde bir atık olarak kalır. Zamanlar büyük gövdelerini küçük anlara sıkıştırır. Ve anlar birer spot gibi patlar! Çoğu kez gündüzleri duyulmayan sesleri duymaya başlar, gecelere bir başka kulak kabartır sürgünler. Sadece gözlelemekle kalmaz, yürüdüğü yollarda rüzgarlarla konuşur, toprağa dokunur, hemen bunların kenarındaki hüzne de. Lakin bütün imgeler kırıktır ve her şey bir savaş alanıdır. Devam eder gökyüzü ile. Her toprağın bir de bir göğü olduğunu ve bu gökyüzü altında ne kadar yabancı olduğunu, grinin bir renk olmadığını, alacakaranlık bir duygu olduğunu, damağındaki suyun dimağıdaki kodlarla uyuşmadığını... Bazen ayaklar gitmek istemez. Öylesine bir başka zamanda kalır sürgün ruhu, trenler geçer, insanlar geçer, insanlarla beraber hayatlar geçer, sürgündeki ruh halen o duraktadır ve halen kendini akıntıya kaptırmamıştır. Kendinde hiçleşmiş, sonra kaybolmuş, sonrada çıkmaz bir sokakta kendini bulan yazar, direnmenin ve imgelemenin şekilsizliği ile yeniden doğuşa, yokluktaki yeniden varoluşa evrilir. Bu evrilmenin bütün sürgün hayatları için geçerli olmadığını ve bir çok sürgünün bu yabancılik çemberinde önce sıkıştırıp sonra eritip yok ettiğinin bilincindedir.

Yazmak bir direniştir ve yeniden var oluştur

Nasılki “aydınlık karanlıktan doğmuşsa” iyilik de kötülükte doğmuştur. Bunların bütünü bir denklemdir. Ve zalimlerin olduğu bu dünyada zulüm asla bir kader değil ve insanlığa dayatılan bu “kötü kaderi” reddetme ve bunu bugünün dünyasında yazıyla, edebiyatla dile getirme bir direniştir, bir duruştur, kötülüğe, köleliğe, karanlığa bir cevaptır.

Basit gelen bu birkaç sözcükle bunları ifade etsek de aslında anlattığımız şey bireyleri değirmendeki buğday tanesi gibi öğüten, ezen ve bireyler ile kitleleri kimi zaman derin umutsuzluklara sürükleyen süreçlerdir.

Bir ülkede milyonlarca insanın gece yatağında dönüp dönüp uyuyamadığı, umutsuzluk ateşinin büyüdüğu zamanlar düşünün. Böyle zamanlarda sözü beklenen bir kişinin bir satırı bile umut kaynağıdır. Yazmak bu yönüyle baskı altındaki bir toplum için bambaşka bir anlam ifade eder.

Örneğin Suriye’de doğup bir kez Irak Kürdistanı ve sonunda da İsveç’e sürgün olup orada hayatını kaybeden Kürt yazar Cegerxwin, Kürt halkının dünyadan soyut olduğu bir dönemde yazdığı her bir şiiriyle cesaret, umut ve direniş ruhu yaratmış, baskı ve şiddete uğradıkları zamanlarda onun şiirlerini beklemişlerdir.

Başka bir Kürt şair Arjen Ar’ın umuda dair söyledikleriyle bitirelim:

Soğuk kasıp kavuruyor her yanımı / dağ kapalı bir kale, yol kapalı, zaman mahsur / umudum karın altındaki çiçekte / ha açtı ha açıyor / ve tekrar kar yağıyor, yağıyor, yağıyor...! / kar durduğunda ayağa kalk çiçek, sen bu topraktan, ben bu topraktan...! / Kar durduğunda, ayağa kalk çiçek, kar bir yana sen bir yana / benim de umudum bahardır.

Evet kar bir yana çiçek bir yana ve ilk gününden beri dünyada iyilik bir yana kötülük bir yana. Kötülüğe ve zulme boyun eğmeyenler de iyiliğin safına akın edecek.

Yıldız Çakar

